

УДК 93 (478)

Лебедєва Ю.О.,

канд. істор. наук, старший науковий співробітник відділу філософії та геополітики
Науково-дослідного інституту українознавства*Переяславська угода 1654 р.: історіографічний огляд*

У статті проводиться історіографічний аналіз Переяславського договору та українсько-російських дипломатичних зносин того часу. Акцентується увагу на їх наслідках для України та українського народу. Досліджується низка версій трактування Переяславської угоди, як в українській історичній науці, так і в російській. Окрім того, підкреслюється, що окремі геополітичні положення Переяславської угоди зберігають прикладне значення і у сучасних умовах. Обґрунтовано, що відправною точкою української історії може бути лише власна територія і власні інтереси, які є абсолютно пріоритетними.

Ключові слова: дипломатичні домовленості, переяславська угода, українсько-російські договори, концепція, історіографія.

Взаємини України і Московії завжди були досить інтенсивними із вкрай, на жаль, негативними наслідками для України. [1, с.15] Тому автор поставила собі за мету провести історіографічний аналіз однієї із угод між цими країнами, тому що на часі досвід українсько-московських відносин в минулому є доволі актуальним.

Представники національно-державницького напрямку української історіографії повсякчас у своїх наукових роботах висвітлювали труднощі у політичних зносинах даних держав.

Історик Д.Дорошенко також особливу увагу звертав на висвітлення українсько-російських відносин. Своє розуміння ставлення росіян і Росії до України вчений подав у такій формулі: «Хоч Росія і дивилась на Україну як на «исконно русській край», заселений таким самим «руським» православним народом, але властиво ставилася вона до України як до колонії й визискувала її природні багатства, даючи їй взамін далеко менше, ніж забирала з неї безпосередніми й посередніми податками».[2, с.326]

Дослідник епохи Хмельниччини Іван Джиджора у центр своїх наукових розвідок ставив козацьку державу. Проаналізувавши рідкісні документи в архівах Києва, Харкова, Петербурга, Москви, зокрема архів Міністерства юстиції, вчений в числі перших українських істориків розглянув державний статус Гетьманщини у Російській імперії, дипломатію царату стосовно України, історію Генеральної військової канцелярії, задокументував економічну окремішність Гетьманщини, її місце в міжнародній торгівлі, продемонстрував поступове обмеження і поглинання російською владою економіки України, що й спричинило втрату нею автономії.

Державницька спрямованість наукових праць І.Джиджори найбільш властива тим роботам, які стосуються історії Гетьманщини України I пол. XVIII ст.,[3; 4; 5] в яких він детально розкривав колоніальну політику російського царизму в Україні, першочерговим завданням якої було цілковите знищення української держави.

У вступі до своєї наукової статті «Матеріяли московського «Архива Министерства юстиции» до історії Гетьманщини» історик писав: «З поміж усіх частин пошматованої України історія лівобережжя, докладніше кажучи – історія гетьманщини, найменша оброблена, а спеціально в деяких питаннях – просто *tabula rasa*. А прецінь гетьманщина се одинока часть України, де український народ найдовше жив у виробленім ним самим державно-автономістичним устрою, а через те саме жив і релятивно найповніше своїм національно-культурним життєм, без огляду на се, де були центри тієї культури. І власне дякуючи довшому, чим деінде, існуванню державно-автономічної окремішности в масі могло сильніше вкорінитися се почування національно-культурної окремішности, так що могло переховати ся через пізніші безпросвітні части аж до порога XIX ст. і послужити зародком національного відродження. Ясно, що Гетьманщина повинна бути центром нашої історії в XVII XVIII ст.».[6, с.59]

На його думку, вразливим місцем української автономії, через яку «розбився план Мазепи відірвати Україну від Москви, через те рівно ж упав Полуботок», було протиріччя соціальних інтересів козацьких старшин і нижчих верств суспільства, що майстерно використано російським урядом, який виступив у ролі заступника покривджених мас перед насильством і здирством старшини. «Так, як це робило російське правительство на Україні, – доводив свою думку І.Джиджора, – поступають держави в підбитих провінціях, котрих не сподіваються при собі дальше удержати, отже, користаючи з часу визискують їх усякими можливими способами». [3, с.40] Підступну майстерність обману російського уряду ми бачимо і сьогодні на території Донецької та Луганської областей.

І.Джиджора підкреслював, що козацька старшина повсякчас піддавалася політичній деморалізації, потрапляла під чужий вплив, втрачала відчуття національної самоповаги, переймала чужинську мову, звичаї та порядки. На думку вченого, основною причиною втрати Україною незалежності в епоху Гетьманщини була відсутність внутрішньої організації всередині українського суспільства, безгетьманство та інші важливі державно-політичні фактори, що характеризували в ті часи суверенне обличчя держави й українського народу. [7, с.82 – 83]

Учень М.Грушевського та продовжувач державницьких традицій В.Липинського і С.Томашівського, науковець А.Яковлів в праці «Договір гетьмана Богдана Хмельницького з Московією року 1654» [8] наголошував, що Україна складала договір в умовах, коли була слабша за Московську державу. Хоча формально текст деяких статей мав ознаки залежності України від Москви, але фактично така залежність виявлялася лише частково: «В останній рік життя Б.Хмельницького, ця залежність стала чисто номінальною: цар московський іменувався царем «мала Росії», як султан турецький іменувався сувереном багатьох держав-васалів, але це була лише буква без реального змісту, бо в дійсності Україна була цілком незалежна від Москви держава». [8, с.116]

В іншій своїй роботі А.Яковлів підтверджував свої переконання: «Цей договір був першим і основним актом, що встановив умови правових взаємовідносин між Військом Запорозьким та Московським царем, себто між Україною та Московією, між двома державами неоднакового державного устрою – козацькою демократичною республікою та Московською абсолютною монархією східно-азійського типу, між двома чужими з погляду походження, культури, звичаїв і мови народами: – українським, що в договорних актах називав себе «російським» (тобто «руським») народом, але якого в Москві офіційно називали «Черкаським народом», «Черкасами», а мову його «білоруською», і московським народом. Спільною між цими народами була православна віра, але й церковно-обрядовій царині між українцями й москвинами було немало розходжень. Всі ці різниці між двома народами, що вперше в історії засіли за столом пересправ, яскраво відбилися на пересправах та на формулюванні умов договору». [9, с.7]

Цікава думка стосовно поглядів А.Яковліва на договір України з Московією в 1652 р. сучасної дослідниці О.Апанович: «У політичній та історичній оцінці договору Яковлів багато в чому дотримується концепції Грушевського. Однак безперечно його великою заслугою є професійно проведений докладний глибокий аналіз юридичної природи договору, а також розгляд і класифікація оцінок і думок інших дослідників – попередників Яковліва, спираються саме на аналіз його статей 1654 р.». [10, с.82]

Поряд з цим О.Апанович підкреслює всю складність роботи над обраною тематикою досліджень А.Яковліва: «Така неповнота історичних документів, що стосуються до договору 1654 р., незвичайно утруднює працю над аналізом та тлумаченням договору і тим самим вияснення правової природи взаємовідносин між Українською державою й Московським царем, що були предметом цього договору. Брак історичних документів часто був прямою причиною різних, часом протилежних тлумачень і висновків про Переяславський договір в досить багатій українській, російській та закордонній літературі». [10, с.8]

Загалом, А.Яковлів в праці «Договір Гетьмана Богдана Хмельницького з московським царем Олексієм Михайловичем 1654 р.» поставив собі за мету здійснити історично-правну характеристику актів Переяславського договору 1654 р. та зробити їх повний аналіз й правової сфери на основі історичних документів.

Різнопланову характеристику Переяславській угоді подає й М.Грушевський у своїх роботах. Для прикладу: «Визволена героїчними заходами і безмірними жертвами народних мас Україна своєю волею увійшла в політичний зв'язок з Російською державою» [11, с.321]

або робить тільки коротке зауваження: «8 січня ст. от. 1654 р. провідник українського народу гетьман Богдан Хмельницький зложив присягу на вірність московському цареві».[11, с.236]

Досліджуючи наукову спадщину М.Грушевського, О.Апанович підкреслює, що за словами вченого, українська держава Богдана Хмельницького зберегла свою політичну самостійність та інші права, об'єднавшись із Московією. На підтвердження своїх слів О.Апанович наводить цитату із праці великого історика: «Україна зосталась при певних державних правах і після свого об'єднання з Москвою, а її автономія мала характер конституційний, основувалася на договорі – се ніяким чином не може бути поставлено під сумнів, і всякі спроби про те, як саме назвати сю форму сплучення, в якій стала Україна до Москви, являються властиво спорами про слова». М.Грушевський у своїй статті, продовжує О.Апанович, говорить про поступове нищення російським царизмом української державності, про його наступ на автономію України у всіх сферах життя. [10, с.80]

Таким чином, М.Грушевський дійшов висновку, що російський імператор «раз узявши Україну в свою протекцію, держав її міцно і не пускав з рук. Постановивши перетворити з часом її на свою провінцію». [11, с.239] І, давши дозвіл на розміщення царського гарнізону в Києві, гетьман тільки допоміг їм у цьому!

Б.Хмельницький, на думку В.Липинського, не мав намірів об'єднувати Україну з Московщиною, а виношував плани створення власної української держави у формі спадкової республіканської монархії, роблячи акцент на тому, що така форма державного будівництва мала б докорінно відрізнятись від московської чи польської монархії.

Особливо слід підкреслити, що В.Липинський високо оцінював діяльність Б.Хмельницького як творця Української козацької держави, видатного державного діяча, як грандіозну особистість. Він відзначав його велич і геніальність. «І не з вини нашого Великого Гетьмана повстане згодом наша пізніша трагедія національна. Не він винен, що його нерозумні нащадки велику політичну ідею європеїзації козаччини, а з нею і цілої України – ідею, яку він, Богдан Хмельницький, сотворив і в життя перевів, передадуть потім з легіонами Феофанів Прокоповичів у руки московські. Не він винен, що пізніші «руїнники» українські його велику ідею на європеїзацію і на будівництво Петровської російської держави віддадуть».[12, с.93 – 94]

Цікавими у контексті нашої теми є погляди В.Липинського на Переяславську раду і Березневі статті 1654 р. Дослідник рішуче відхилив намагання деяких істориків і політиків розглядати Переяслав як добровільне «возз'єднання» Русі, акцентуючи на абсурдності думки, ніби Б.Хмельницький підняв заколот проти Польщі в ім'я возз'єднання України з Москвою. Ціль гетьмана він пов'язував з пошуком спільника для об'єднаних дій і звільнення з-під влади Польщі. Інакше кажучи, йшлося про міждержавний союз із Москвою, для того щоб відірватися від Польщі і унезалежитись. [13, с.236]

За визначенням О.Апанович, В.Липинський у своїй монографії «Україна на переломі» зробив докладний політичний і державний аналіз договору 1654 р. Окрім того, сформулював концепцію військового характеру україно-російського об'єднання та наголосив, що передусім саме «проти Речі Посполитої укладалася Богданом Хмельницьким угода з Москвою в 1654 р. В.Липинський доводив, що політична діяльність Богдана Хмельницького була спрямована на відновлення у всій широті української державності, то, на його думку, всі політичні союзи мали для українського гетьмана чисто службову роль. Загалом, Липинський дуже високо оцінює глибокий державний розум, залізну волю, великий дипломатичний хист, геніальний організаторський талант і щирий український патріотизм гетьмана України Богдана Хмельницького».[10, с.81]

Н.Полонська-Василенко в одній із своїх праць навела прийом устрою українського суспільства, підкреслений самим Б.Хмельницьким: «Коли Україна прилучалася до Москви, Богдан Хмельницький гостро підкреслив, що є дві різні групи серед української людности: правоможне козацтво й шляхетство, що їхні права він застерігав умовою з Москвою, й позбавлене прав посіпільство. Згодом повстає диференціація серед самого козацтва: од нього відокремлюється зверхня верства – «дуки», що одмежовуються від убогих козаків, або «голоти».[14, с.47]

Історики діаспори доводили, що в межах Переяславської угоди було укладено військовий союз двох абсолютно незалежних держав!

Натомість, російська історіографія завжди дотримувалася зовсім іншої концепції. Зокрема, М.Дьяконов стверджував, що українська сторона, приймаючи присягу на вірність

чужому царю автоматично погодилася на поглинання їхніх автентичних земель Московським царством. Мало того, і сучасні російські історики продовжують доводити, що «соглашение 1654 г. нельзя интерпретировать как полноценный договор между двумя равноправными партнерами». [15, с.19]

На превеликий жаль, «у колективній пам'яті багатьох українців, які все ще перебувають в полоні радянської пропаганди, міцно закоріненний мітологізований образ «возз'єднавчого просвітлення» Б.Хмельницького, який за твердженням сталінської пропаганди «на віки вічні возз'єднав Україну з Росією». Тим часом, після 1654 р., коли було укладено цей союз гетьмана з Московським царством, настав 1656 р., коли московський цар уклав союз з ворогом України – Річчю Посполитою і в такий спосіб відмовився від союзу з Україною. Саме тоді Богдан хмельницький уклав військовий союз з королем Швеції, спрямований на підтвердження незалежності України. Але цей перебіг подій виявляється занадто складним для сприйняття багатьох малоосвічених обивателів, свідомість яких притлумлена російсько-радянською історичною мітологією. Їм здається ближчим, «добре засвоєним» міт про «возз'єднання України з Росією 1654 р.» [16, с.166]

Тому, ключовим питанням в українській історичній науці й на сьогодні залишається значення в історії України договору з Московією 1654 р.: «З огляду на реалії нинішнього суспільного життя Української держави вкрай необхідно подати на розсуд найширшого громадського загалу гранично правдиву, зважену в усіх деталях, документально обґрунтовану картину тієї конкретно-історичної обстановки союзу в Московії з Україною». [17, с.7]

У контексті історіографічного осягнення сутності Переяславської угоди сучасні дослідники доводять, що: «Серед контроверсійних проблем історії України нового часу, які отримали цивілізаційне осмислення, стали зміни, що стали наслідком чигиринсько-московських угод (Березневих статей) 1654 р. Включення козацької України до складу Московського царства корінним чином вплинуло як на подальшу долю українського народу, так і геополітичні зміни в Європі». [18, с.238]

Філософський підхід також заклав підґрунтя для переосмислення проблеми киево-московських відносин і таким чином не оминув історію Переяславської ради: «Переяславські події суттєво вплинули на розвиток геополітичних процесів, розстановку сил на карті Європи. Істотно зміцнилися позиції московської держави. Виникли передумови її перетворення на одну зі світових імперій, посилення російської експансії на Захід та Південь. Почався занепад Речі Посполитої. В історичній науці кожної держави та нації, на розвитку яких відбулася Визвольна війна і переяславські події, сформувалися власні версії трактування цих подій. Польська історіографія розглядає їх як «фатальне непорозуміння», «прикру помилку», котра не тільки призвела до втрати коронних земель Речі Посполитої, а й не пішла на користь Україні. Російські історичні школи зазвичай трактують події переяславської ради в позитивному ключі: як «збирання» історичних земель русі та залучення «малоросійських земель» до загальних процесів російського імперського поступу. Українська народницька та національно-державницька історична традиція розглядає Переяславську угоду як «початок кінця» державних інституцій політичної суверенізації України, що, в свою чергу, загальмувало формування української нації. Особливо наголошується на міжнародно-правовому аспекті, зокрема на проблемі підробки та фальсифікації московських копій Договору». [1, с.15 – 17]

На думку сучасних дослідників, «взагалі не існувало ні Переяславської угоди, ні переяславського договору 1654 р. Відбулася у 1654 р. тільки малочисельна Переяславська рада, яка скоріше носила репрезентативний характер, декларативний характер. Вона не мала ніякої юридично-правової сили. Відбулася також одностороння присяга гетьмана, частини старшини, козацтва та міщан. У Переяславі український уряд не одержав жодного офіційного документального акту, який би визначив умови об'єднання двох держав, жодної письмової гарантії виконання царським урядом усних запевнень московських послів. Тому стає зрозумілим, чому гетьман Богдан Хмельницький з старшиною виявили таку енергійну і наполегливу ініціативу в укладанні міждержавного договору з Москвою. Вони прагнули узаконити суверенітет Української Гетьманської держави, примусити царський уряд взяти на себе зобов'язання, які б гарантували незалежність України і здійснення рівноправного, передусім воєнного союзу з Московською державою, надання Україні військової допомоги перед небезпекою ворожого вторгнення». [10, с.17 – 18]

Схожу думку має й історик Ю.Мицик: «Присяга у Переяславі на підставі усних

домовленостей, досягнутих у ході переяславських переговорів, не була всенародною і одностайною... Присягу переважно брали силою...Взагалі, оригінал двостороннього договору не існував!» [19, с.77 – 79]

Цю ж концепцію підтримує і В.Щербак: «З точки зору козацьких традицій Переяславська угода була нелегітимною, адже не передбачала за європейським зразком не лише обговорення умов союзу та рівноправності сторін, але й визначення подальших дій сторін. Як показала практика вже при укладанні «Березневих статей» плани у них були різні». [20, с.85]

Дослідниця О.Апанович, в цілому, осуджує дії Б.Хмельницького в об'єднанні України з Московською державою: «Все ж видатний державець Богдан Хмельницький не міг не бачити, що Московія, з якою він прагне об'єднати Україну, на той час була відсталою і багато в чому варварською державою. Україна у прогресивному історичному розвитку пішла далеко вперед і переважала Московську державу в багатьох відношеннях». [10, с.43]

Хоча О.Апанович й сподівається, що з часом Б.Хмельницький пожалкував по своєму рішення щодо підписання угоди: «Богдан Хмельницький, після об'єднання з Московською державою, очевидно, дуже скоро усвідомив, що договір з Москвою може мати фатальні наслідки для України». [10, с.43]

Наступ Москви на державність України, на українську автономну систему, економічно-соціальний лад, церковну незалежність, взагалі на спосіб українського життя, за твердженням О.Апанович, почав набирати оберті відразу у двох напрямках: послідовного обмеження влади гетьмана і нав'язливого уведення царських воєначальників в українські міста. [10, с.50]

Основною ціллю підписання договору 1654 р. Б.Хмельницьким, О.Апанович вбачає в створенні «самостійної української держави, і він досягнув цього, здавалося, у найскладніших умовах. Укладання договору з Москвою було вимушеним кроком і тільки епізодом у його політиці. Навіть те, що обидві сторони вкладали різне розуміння в договір, не змінило державного статусу України і характеру влади гетьмана. Для України договір мав трагічні наслідки тому, що московський уряд, діючи збройною силою і не меншою мірою – з підступною і зрадницькою хитрістю, розколив українське суспільство, перетягнувши частину його на свій бік; а також в односторонньому порядку вносив зміни в договір, що вели до скорочення, а потім і до знищення української державності». [10, с.86]

Новітня українська історіографія дедалі більше схиляється до думки про те, що Москва використала чигиринсько-московську та інші угоди, підпорядкування собі Київської митрополії для реалізації політики експансії і відриву українського суспільства від європейської цивілізації, що справило негативний вплив на весь подальший хід української історії, штовхало Україну до соціокультурної «розколотості». [21, с.91, 155 – 156]

Історики переконані, що українсько-російський договір 1654 року через об'єктивні та суб'єктивні причини належить до найбільш затемнених сторінок української історії. [22, с.79] Дослідники доводять, що позитивним моментом його є також засвідчення на міжнародному рівні відокремлення України від Речі Посполитої. [22, с.84]

Таким чином, включення України до складу Московського царства призвело до втрати нею державності, своєї національної ідентичності та будь-яких майбутніх перспектив політичного розвитку: «З 1654 року, після Переяславської угоди, російська імперія поступово і невпинно трансформувала українську політичну реальність в елемент великоросійської системи. Однак, навіть у цих умовах, включно до остаточної ліквідації української автономії наприкінці XVII ст., національні здобутки в галузі державотворення і розбудови громадянського суспільства відігравали виключну роль у збереженні українського народу його природного потягу до свободи і незалежності». [23, с.23]

Література:

1. Крисаченко В. Українсько-московські відносини / Валентин Семенович Крисаченко // Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого». Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія. – Х.: Право, 2014. – №3. – С.14 – 28.
2. Дорошенко Д. Нарис історії України / Дмитро Іванович Дорошенко. – Варшава, 1933. – Т.2. – 359 с.
3. Джиджора І. Нові причинки до історії відносин російського правительства до України в 1720 – 1730-х рр. / Іван Миколайович Джиджора // ЗНТШ, 1904. – Т.61. – Кн.V.
4. Джиджора І. Економічна політика російського правительства супроти України в 1720 – 1730-х рр. / Іван Миколайович Джиджора // ЗНТШ, 1910. – Т.98,101, 103, 105.
5. Джиджора І. До історії Генеральної військової канцелярії / Іван Миколайович Джиджора // ЗНТШ, 1912. – Т.107. – Кн.1.
6. Джиджора І. Матеріали московського «Архива Министерства юстиции до історії гетьманщини / Іван Миколайович Джиджора // Записки НТШ. – Л., 1908. – Т.86. – Кн. IV.

7. Джиджора І. Україна в першій половині 1738 р. / Іван Миколайович Джиджора // Записки НТШ. – Л., 1906. – Т.69. – Кн.1.
8. Яковлів А. Договір гетьмана Богдана Хмельницького з Москвою року 1654 / Андрій Іванович Яковлів // Дзвін, 1991. – №4. – С.100 – 119.
9. Яковлів А. Договір Гетьмана Богдана Хмельницького з московським царем Олексієм Михайловичем 1654 р. / Андрій Іванович Яковлів. – Нью-Йорк: Видавнича спілка Ю.Тищенко, 1954. – 126 с.
10. Апанович О. Українсько-російський договір 1654 року. Міфи і реальність / Олена Михайлівна Апанович. – К.: «Варта», 1994. – 96 с.
11. Грушевський М. Твори: у 50-т. / Михайло Сергійович Грушевський. – Львів: Світ, 2002. – Т.1. – 529 с.
12. Липинський В. Україна на переломі: Замітки до історії українського державного будівництва в XVII ст. / В'ячеслав Казимирович Липинський. – К.: Дніпро, 1997. – 304 с.
13. Калакура Я. Українська історіографія. Курс лекцій / Ярослав Степанович Калакура. – К., 2004. – 496 с.
14. Полонська-Василенко Н. Запоріжжя XVIII ст. та його спадщина / Наталія Дмитрівна Полонська-Василенко. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1965. – Т.1. – 397 с.
15. Викторов Ю. Украинская историография о взаимоотношениях московского государства и запорожского войска в 1648 – 1654 годах и ее источниковая база / Юрий Геннадиевич Викторов. – М., 2009. – Автореферат дис. к.и.н. – 26 с.
16. Зінченко А. Вступ до спеціальності: навч. посіб. Для студ. вишів спец. «Історія» / Арсеній Леонідович Зінченко. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2014. – 236 с.
17. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький (соціально-політичний портрет) / Валерій Андрійович Смолій, Валерій Степанович Степанков. – К.: Либідь, 1995. – 624 с.
18. Калакура Я., Алексієвець Л. Цивілізаційні засади української історіографії / Ярослав Степанович Калакура, Леся Миколаївна Алексієвець // Збірник наукових праць «Україна – Європа – Світ». – Тернопіль, 2014. – №13. – С.233 – 245.
19. Мицик Ю. Переяславська рада 1654 р: міфи та реальність / Юрій Андрійович Мицик // Переяславська рада: історичне значення та політичні наслідки. Матеріали наук-практ. конф. – К.: Вид. Центр «Просвіта». – 2003. – С.74 – 80.
20. Щербак В. Переяславська рада і українське козацтво / Віталій Олексійович Щербак // Переяславська рада: історичне значення та політичні наслідки. Матеріали наук-практ. конф. – К.: Вид. Центр «Просвіта». – 2003. – С.81 – 85.
21. Гончаревський В. Цивілізаційний підхід до історії: український досвід (1991 – 2009) / Владислав Едуардович Гончаревський. – К.: Логос, 2011. – 219 с.
22. Терлюк І., Флис І. Політико-правова доктрина козацького державотворення: нарис історії української державної ідеї / Іван Ярославович Терлюк, Іван Михайлович Флис. – Львів: Вид-во Тараса Сороки, 2008. – 300 с.
23. Крисаченко В. Магдебурзьке право в історії державотворення: витоки та сутнісні риси / Валентин Семенович Крисаченко // Актуальні управлінські і економічні проблеми сучасності, 2012. – №2. – С.21 – 28.

Лебедева Ю.А., канд. истор. наук, ст. научный сотрудник отдела философии и геополитики Научно-исследовательского института украиноведения.

Переяславское соглашение 1654 г.: историографический обзор. В статье проводится историографический анализ Переяславского договора и украинско-российских дипломатических отношений того времени. Акцентируется внимание на их последствиях для Украины и украинского народа. Исследуется ряд версий трактовки Переяславского соглашения, как в украинской исторической науке, так и в русской. Кроме того, подчеркивается, что отдельные геополитические положения Переяславского соглашения сохраняют прикладное значение и в современных условиях. Обосновано, что отправной точкой украинской истории может быть только собственная территория и собственные интересы, которые являются приоритетными.

Ключевые слова: дипломатические договоренности, Переяславское соглашение, украино-российские договора, концепция, историография.

Lebedeva J. O., Candidate of Historical Sciences, senior staff scientist of Philosophy and Geopolitics Department of Research Institute of Ukrainian Studies.

Pereiaslav Agreement of 1654 .: historiographical review. The article historiographical analysis Pereiaslav agreement and the Ukrainian-Russian diplomatic relations at that time. Attention is focused on the consequences for Ukraine and Ukrainian people. We investigate the treatment of a series of versions Pereiaslav agreement, as in the Ukrainian historical science and in Russian. In addition, it is emphasized that some geopolitical position Pereiaslav Agreement remain practical significance in modern conditions. Proved that Ukrainian history starting point can only be own territory and their own interests, which is absolutely privileged.

Keywords: diplomatic agreements Pereiaslav agreement, Ukrainian-Russian agreements, conception, historiography.